

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของญาติผู้ตายในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ

Legal Problems Regarding the Rights of Deceased's Relative in the Postmortem Examination Process

จิราพร ยาวีเรือง¹
Jiraporn Yawiroeng

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการทางกฎหมายของการสอบสวน ชันสูตรพลิกศพ พยานหลักฐาน และการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา โดยศึกษาถึงสิทธิของญาติผู้ตายในกระบวนการชันสูตรพลิกศพตามกฎหมายต่างประเทศเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย เพื่อวิเคราะห์และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของญาติในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ

ผลการศึกษาพบว่า ในขั้นตอนการตรวจศพ เมื่อมีการตายโดยผิดธรรมชาติเกิดขึ้น ให้นักงานสอบสวนแจ้งแก่ญาติของผู้ตายทราบถึงการตายของผู้ตายและจะมีการชันสูตรพลิกศพ หากญาติผู้ตายไม่สามารถเข้าร่วมการตรวจศพได้ พนักงานสอบสวนเพื่อจัดให้แพทย์สามารถทำการชันสูตรพลิกศพได้เองโดยปราศจากการตรวจสอบจากญาติผู้ตาย ทำให้ญาติของผู้ตายเกิดความสงสัยในสาเหตุการตายเพราะไม่มีกฎหมายกำหนดสิทธิอย่างอื่นแก่ญาติเพื่อคลายความสงสัยดังกล่าว และในขั้นตอนการผ่าศพกำหนดให้เมื่อมีการจำเป็นเพื่อพบเหตุของการตาย เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีอำนาจในการสั่งให้ผ่าศพแล้วแยกธาตุส่วนใดหรือจะให้ส่งทั้งศพหรือบางส่วนไปยังแพทย์หรือพนักงานแยกธาตุของรัฐบาลก็ได้ ซึ่งหากเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพสั่งไม่จัดให้มีการผ่าศพ แต่ญาติของผู้ตายที่ยังคงติดใจสงสัยในสาเหตุและพฤติการณ์การตายและประสงค์จะให้มีการผ่าศพ แต่มีอำนาจกระทำการใดได้เพราะไม่มีกฎหมายให้อำนาจเช่นนั้น รวมถึงในกรณีความตายที่มีได้เกิดจากการกระทำทางอาญา ญาติของผู้ตายจะทราบผลการชันสูตรพลิกศพต่อเมื่อพนักงานสอบสวนทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพเสร็จสิ้นและผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งยุติคดี หากญาติของผู้ตายไม่พึงพอใจในผลการชันสูตรดังกล่าวก็ไม่มีสิทธิโต้แย้งคัดค้านต่อพนักงานสอบสวนหรือผู้ว่าราชการจังหวัดในสาเหตุและพฤติการณ์การตายในกระบวนการใดได้ ดังนั้นจะเห็นว่ากฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของญาติผู้ตายในกระบวนการชันสูตรพลิกศพมีข้อขัดข้องอยู่หลายประการจึงต้องศึกษาเพื่อหาแนวทางแก้ไขและปรับปรุงต่อไป

ข้อเสนอแนะ จากการศึกษาเห็นควรปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิของญาติผู้ตายในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ อันได้แก่ การให้ญาติของผู้ตายมีสิทธิแต่งตั้งแพทย์หรือผู้มีอำนาจจัดการเข้าร่วมการตรวจศพแทนตน โดยในขั้นตอนการผ่าศพ หากเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีคำสั่งไม่ให้มีการผ่าศพ ให้ญาติของผู้ตายมีสิทธิร้องขอให้ทำการผ่าศพ รวมทั้งให้แจ้งผลการชันสูตรพลิกศพแก่ญาติของผู้ตายทราบ และ

¹ นักศึกษาปริญญาโท คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม อีเมล turtlepoyy@gmail.com

Student in Master degree of School of Law, Sripatum University. E-mail: turtlepoyy@gmail.com

หากไม่พึงพอใจผลการชันสูตรพลิกศพ มีสิทธิร้องขอต่อศาลเพื่อทำการไต่สวนให้ทราบถึงสาเหตุและพฤติการณ์การตายที่แท้จริงได้ เพื่อให้ญาติของผู้ตายมีสิทธิในกระบวนการชันสูตรพลิกศพมากขึ้น อันก่อให้เกิดความพึงพอใจและเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

คำสำคัญ: สิทธิของญาติผู้ตาย กระบวนการชันสูตรพลิกศพ

Abstract

This article aims to study the concepts, theories and legal principles of investigation, postmortem examination, evidence and protection of the rights of victims in criminal cases by studying the rights of the deceased's relatives in the postmortem examination process according to foreign law in the comparison with Thai law, in order to analyze and find solutions for the legal problems regarding the rights of relatives in the postmortem examination process.

The results show that during the body examination process, when an unnatural death occurs, the inquiry official shall inform the relatives of the deceased about the death of the deceased and postmortem examination will be conducted. If the relatives are not able to attend the postmortem examination, the inquiry official and doctor can perform the postmortem examination on their own without any inspection from the relatives, causing the relatives of the deceased to suspect the cause of death because there is no law providing other rights to relatives to relieve the suspicion. The process of autopsy, the inquiry official has the power to order the whole body or any part of the body to autopsy to doctor or the government's physician when it is necessary to find the cause of death. If they have an order that it should not be conducted, the relatives of the deceased who are still suspicious of the cause and circumstances of the death and wish to have the postmortem examination conducted cannot do anything because there is no law authorizing them to make any action on this matter. In addition, in the event of death not caused by a criminal act, the deceased's relatives will only know the postmortem examination results when the inquiry official complete the postmortem examination and the governor orders that the case is final. If the relatives of the deceased are not satisfied with the result of the postmortem examination, they have no right to dispute to the inquiry official or the governor for the cause and circumstances of the death. Therefore, it can be seen that the law regarding the rights of the deceased's relatives in the postmortem examination process has many problems. Therefore, it is necessary to study to find solutions and improve this issue accordingly.

The study suggests that the rights of the deceased's relatives in the postmortem examination process should be improved and added to Criminal

Procedure Code to certify and protect the rights of the relatives of the deceased, including they should have the right to appoint a doctor or their behalf to attend the postmortem examination. During the autopsy process, if the inquiry official has ordered that the autopsy should not be conducted, the relatives of the deceased have the right to request the autopsy and the postmortem examination results shall be notified to the relatives of the deceased and if the results are dissatisfied, the relatives should have the right to request the court to conduct an investigation to determine the true cause and circumstance of death so that the relatives of the deceased have more rights to the post-mortem examination, which results in greater satisfaction and it is fair to all parties in the criminal justice process.

Keywords: Rights of Deceased's Relatives, Postmortem Examination Process

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญาที่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เริ่มต้นตั้งแต่พนักงานสอบสวนหรือตำรวจอันเป็นองค์กรที่สำคัญในกระบวนการทางอาญาเนื่องจากเป็นหน่วยงานแรกที่ต้องรับผิดชอบต่อคดีหรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้นและสรุปสำนวนการสอบสวนให้แก่พนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการสั่งฟ้องต่อศาล

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 กำหนดให้การสอบสวนต้องเริ่มการสอบสวนโดยไม่ชักช้า โดยในคดีที่มีการตายโดยผิดธรรมชาติต้องมีการชันสูตรพลิกศพควบคู่ไปกับการสอบสวนซึ่งการชันสูตรพลิกศพ หมายถึง การตรวจสภาพศพโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพิสูจน์เอกลักษณ์ของบุคคลเพื่อหาสาเหตุและพฤติการณ์แห่งการตาย รวมถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ตาย ซึ่งการชันสูตรพลิกศพแบ่งเป็นสองขั้นตอน กล่าวคือการตรวจสภาพศพภายนอกและการผ่าศพ (แสง บุญเฉลิมวิภาส, 2555) โดยการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยจะกระทำในกรณีที่น่าสงสัยหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลใดตายผิดธรรมชาติ ได้แก่ การฆ่าตัวตาย ถูกผู้อื่นทำให้ตาย ถูกสัตว์ทำร้ายตาย ตายโดยอุบัติเหตุ หรือตายโดยยังมีปรากฏเหตุ หรือกรณีที่มีการตายเกี่ยวข้องกับเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่

การชันสูตรพลิกศพ เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการค้นหาความจริงเกี่ยวกับการตาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีการตายที่มีมูลมาจากการกระทำความผิดทางอาญา เนื่องจากอยู่ใกล้ชิดกับเหตุและพฤติการณ์ที่ตายมากที่สุด ซึ่งการชันสูตรพลิกศพดังกล่าว เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นก่อนและอาจนำไปสู่การสอบสวนเพื่อดำเนินคดีต่อไป จึงอาจกล่าวได้ว่ากระบวนการชันสูตรพลิกศพเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวน ดังนั้นในการสอบสวนคดีที่มีการชันสูตรพลิกศพ พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ซึ่งสามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้ทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นพยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยาน

นิติวิทยาศาสตร์ โดยการรวบรวมพยานหลักฐานดังกล่าว กฎหมายกำหนดให้เป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวนซึ่งมีผลต่อรูปคดีที่อันอาจสร้างความไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียหายหรือญาติของผู้ตายได้

จากกรณีการตายโดยผิดธรรมชาติของพลทหารลือชานนท์ นันทบุตร (ชาวไทยพีบีเอส, 2562) ที่ทางค่ายทหารแจ้งแก่ครอบครัวของผู้ตายว่า เสียชีวิตแล้วจากการถูกไฟฟ้าช็อตและพลัดตกตึกลงมา จากชั้น 6 ซึ่งขัดแย้งกับผลชันสูตรจากโรงพยาบาลตำรวจ ที่ระบุสาเหตุการตายว่า เกิดจากกระดุกสันหลังส่วนอกหักเคลื่อน จากการถูกของแข็งไม่มีคมกระแทก ทำให้ครอบครัวและญาติของผู้ตายไม่พึงพอใจเป็นอย่างมาก เพราะไม่ทราบสาเหตุและพฤติการณ์การตายที่แท้จริงของผู้ตาย ดังนั้นจะเห็นว่ามาตรการทางกฎหมายที่กำหนดสิทธิในกระบวนการชันสูตรพลิกศพของญาติผู้ตายยังคงมีปัญหาที่ต้องการการแก้ไขเพื่อความยุติธรรมและเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย

เมื่อได้ศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วพบว่า มีข้อขัดข้องอยู่หลายประการ ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของญาติผู้ตายเกี่ยวกับการแต่งตั้งแพทย์เข้าร่วมการตรวจศพแทนญาติผู้ตาย ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิร้องขอให้มีการผ่าศพของญาติผู้ตาย และปัญหาเกี่ยวกับสิทธิโต้แย้งคัดค้านผลการชันสูตรพลิกศพของญาติผู้ตาย ดังต่อไปนี้

ปัญหาประการแรก ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 กำหนดให้กระบวนการชันสูตรพลิกศพกระทำโดยพนักงานสอบสวนร่วมกับแพทย์ และก่อนการชันสูตรพลิกศพให้พนักงานสอบสวนแจ้งแก่สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายอย่างน้อยหนึ่งคนทราบเท่าที่จะทำได้ โดยกฎหมายกำหนดเพียงให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ญาติของผู้ตายทราบถึงการตายของผู้ตายและจะมีการชันสูตรพลิกศพเท่านั้น หากญาติของผู้ตายไม่สามารถเข้าร่วมการตรวจศพได้ส่งผลให้พนักงานสอบสวนและแพทย์สามารถทำการชันสูตรพลิกศพได้เองโดยปราศจากการเข้าร่วมหรือตรวจสอบจากญาติผู้ตาย ส่งผลให้ญาติของผู้ตายเกิดความเคลือบแคลงสงสัยในสาเหตุและพฤติการณ์การตายของผู้ตาย นอกจากนี้ญาติของผู้ตายไม่มีสิทธิแต่งตั้งแพทย์หรือผู้มีความชำนาญจัดการแทนเข้าร่วมตรวจศพแทนตนเพื่อคลายความสงสัยดังกล่าว ดังเช่นในกรณีของนายเดวิด คาร์ราติน ชาวต่างชาติที่เสียชีวิตในโรงแรมหรู พนักงานสอบสวนและแพทย์ได้ทำการชันสูตรพลิกศพในสถานที่เกิดเหตุโดยไม่มีญาติของผู้ตายเข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพ และไม่สามารถระบุสาเหตุของการเสียชีวิตที่แท้จริงได้ ญาติของผู้ตายทราบเพียงสาเหตุการเสียชีวิตอันไม่แน่นอนจากสื่อต่าง ๆ เท่านั้น (ข่าวสนุก, 2552) ซึ่งกรณีนี้ญาติของผู้ตายไม่สามารถเข้าร่วมได้ทันเวลาที่ชันสูตรพลิกศพ และไม่มีสิทธิแต่งตั้งแพทย์ที่ตนไว้วางใจเข้าร่วมในการตรวจศพ ซึ่งก่อให้เกิดความสับสนในสาเหตุการตายและไม่พึงพอใจเกี่ยวกับสิทธิของตนในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ

ดังนั้นจะเห็นว่ากฎหมายเรื่องชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยในปัจจุบัน ไม่สามารถแก้ไขปัญหาคความสงสัย สับสน และไม่พึงพอใจของญาติผู้ตายดังกล่าวได้ จึงเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 เพื่อกำหนดสิทธิของญาติในการแต่งตั้งแพทย์เข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่พบศพหรือสถานที่เกิดเหตุ เพื่อสร้างความเป็นธรรมและเพื่อให้ญาติของผู้ตายพึงพอใจและทราบสาเหตุหรือพฤติการณ์การตายที่แท้จริงของผู้ตาย

ปัญหาประการที่สอง หากยังไม่อาจจะไปถึงสาเหตุและพฤติการณ์การตายได้อย่างแน่ชัดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 151 กำหนดให้พนักงานสอบสวนมีดุลพินิจในการพิจารณาและจัดให้มีการผ่าศพหรือแยกธาตุแต่เพียงผู้เดียว ในกรณีการเสียชีวิตของนางสาวเต็ม

(ข้าวสนุก, 2561) แพทย์ลงความเห็นว่าเสียชีวิตจากการจมน้ำและขาดอากาศหายใจ พนักงานสอบสวนจึงสรุปสาเหตุการตายว่าเกิดจากอุบัติเหตุ และเห็นควรไม่ส่งศพไปผ่าพิสูจน์หรือแยกธาตุเพิ่มเติม โดยจากสภาพศพพบร่องรอยบาดแผลฉกรรจ์ที่บริเวณทางคิ้วคล้ายกับถูกของมีคมฟัน และบริเวณท้ายทอยมีรอยคล้ายถูกของแข็งมีเลือดไหลออกไม่หยุด และบริเวณลำคอมีรอยเขียวช้ำอย่างชัดเจน คล้ายกับถูกบีบอย่างแรงทำให้ญาติและชาวบ้านติดใจในสาเหตุการเสียชีวิต เชื่อว่าอาจจะถูกฆาตกรรมอำพรางโยนศพทิ้งน้ำ

ดังนั้นจะเห็นว่าเมื่อพนักงานสอบสวนมีดุลพินิจเห็นควรสั่งไม่จัดให้มีการผ่าศพ แต่ญาติของผู้ตายยังคงเคลือบแคลงสงสัยในสาเหตุการเสียชีวิตของผู้ตายซึ่งไม่สามารถกระทำการหรือร้องขอต่อพนักงานสอบสวนให้มีคำสั่งจัดให้มีการผ่าศพได้ เนื่องจากกฎหมายไทยในปัจจุบันไม่รับรองคุ้มครองสิทธิให้แก่ญาติของผู้ตายให้กระทำการเช่นนั้นเพื่อพิสูจน์หาสาเหตุการตายที่แท้จริง

ปัญหาประการที่สาม หากเป็นการตายที่มีได้เกิดจากการกระทำความผิดอาญา ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนชั้นสูตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการเมื่อเสร็จสิ้นการชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว และให้พนักงานอัยการดำเนินการส่งสำนวนการชันสูตรพลิกศพที่มีได้เกิดจากการกระทำทางอาญาให้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งยุติคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 156 ซึ่งญาติของผู้ตายไม่มีสิทธิรับรู้ถึงข้อมูลใดที่เกี่ยวข้องกับการตายของผู้ตายในระหว่างการทำสำนวน โดยจะทราบผลการชันสูตรพลิกศพต่อเมื่อพนักงานสอบสวนทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพเสร็จสิ้นและผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งยุติคดี ซึ่งหากญาติของผู้ตายไม่พึงพอใจในผลการชันสูตรตามสำนวนการชันสูตรพลิกศพดังกล่าวก็ไม่มีสิทธิโต้แย้งคัดค้านในสาเหตุและพฤติการณ์การตายในกระบวนการได้ได้ จากกรณีของการตายของน้องเมย (เดลินิวส์, 2561) พนักงานสอบสวนระบุผลการชันสูตรพลิกศพว่าเกิดจากหัวใจล้มเหลวเฉียบพลัน ซึ่งเป็นสาเหตุการตายที่มีได้เกิดจากการกระทำผิดทางอาญา ดังนั้นพนักงานสอบสวนสามารถกระทำการตามกฎหมายโดยการส่งสำนวนการชันสูตรพลิกศพให้แก่พนักงานอัยการ และพนักงานอัยการส่งให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อสั่งยุติคดี โดยมีจำต้องแจ้งให้ญาติของผู้ตายรับรู้ถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตายแต่อย่างใด ซึ่งญาติจะทราบสาเหตุและพฤติการณ์การตายภายหลังที่สำนวนยุติไปแล้ว และเมื่อญาติของน้องเมยทราบสาเหตุและพฤติการณ์การตายและไม่เชื่อว่าผู้ตายเสียชีวิตด้วยสาเหตุดังกล่าว จึงมีการนำศพไปชันสูตรพลิกศพครั้งที่สองปรากฏว่าผลการชันสูตรพลิกศพทั้งสองครั้งแตกต่างกัน ทำให้ญาติของผู้ตายไม่พึงพอใจเป็นอย่างมาก แต่ทั้งนี้ในปัจจุบันไม่มีมาตรการทางกฎหมายใดที่กำหนดให้ญาติของผู้ตายสามารถโต้แย้งคัดค้านสำนวนและผลการชันสูตรพลิกศพดังกล่าวโดยการไต่สวนของศาลถึงสาเหตุการตายและพฤติการณ์ต่าง ๆ ได้

ดังนั้นปัญหาเรื่องสิทธิของญาติผู้ตายในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของญาติผู้ตายในการแต่งตั้งแพทย์เข้าร่วมการตรวจศพ ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิร้องขอให้มีการผ่าศพของญาติผู้ตาย และปัญหาเกี่ยวกับสิทธิโต้แย้งคัดค้านผลการชันสูตรพลิกศพของญาติผู้ตาย ยังคงเป็นปัญหาอยู่ และในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีมาตรการหรือกลไกทางกฎหมายใดที่บัญญัติขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนั้นผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักการทางกฎหมายของการสอบสวน การชันสูตรพลิกศพ พยานหลักฐาน การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา และสิทธิของญาติผู้ตายในกระบวนการชันสูตรพลิกศพตามกฎหมายต่างประเทศเปรียบเทียบกับกฎหมาย

ไทย เพื่อวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของญาติผู้ตายในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ และหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักการทางกฎหมายของการสอบสวน การชันสูตรพลิกศพ พยานหลักฐาน และการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา
2. เพื่อศึกษาสิทธิของญาติผู้ตายในกระบวนการชันสูตรพลิกศพตามกฎหมายต่างประเทศ เปรียบเทียบกับกฎหมายไทย
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของญาติผู้ตายในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ
4. เพื่อศึกษา หาแนวทาง และข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของญาติผู้ตายในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร โดยค้นคว้าจากตำรา บทความ เอกสารการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ตำบทยกกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของญาติผู้ตายในกระบวนการชันสูตรพลิกศพไม่ว่าจะเป็นในขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่พบศพ ในขั้นตอนการผ่าพิสูจน์การตาย และในขั้นตอนการได้ส่วนถึงสาเหตุและพฤติการณ์การตายของศาล

ผลการวิจัย

ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของญาติผู้ตายในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการแต่งตั้งแพทย์เข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพแทนญาติของผู้ตาย ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิร้องขอให้มีการผ่าศพของญาติผู้ตาย และปัญหาเกี่ยวกับสิทธิโต้แย้งคัดค้านในผลการชันสูตรพลิกศพของญาติผู้ตาย ยังคงขัดต่อหลักการสากลทางกฎหมาย และไม่ก่อให้เกิดความยุติธรรมและชอบธรรมเพียงพอต่อญาติของผู้ตาย ดังนั้นจึงควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมในเรื่องสิทธิของญาติผู้ตายในกระบวนการชันสูตรพลิกศพให้มากขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 3 ปัญหาดังต่อไปนี้

ปัญหาประการแรก ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 กำหนดให้ก่อนการชันสูตรพลิกศพให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่แจ้งให้สามี ภริยา บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายของผู้ตายคนใดคนหนึ่งทราบเท่าที่จะทำได้ โดยเป็นการแจ้งให้ญาติของผู้ตายคนใดคนหนึ่งทราบถึงการตายของผู้ตายและญาติของผู้ตายสามารถเข้าร่วมได้เท่านั้น แต่ไม่ได้กำหนดถึงสิทธิของญาติที่มีความประสงค์ที่จะแต่งตั้งแพทย์ที่ตนไว้วางใจเข้าร่วมการชันสูตรแทนตนในกรณีที่ญาติของผู้ตายไม่สามารถเข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพในสถานที่พบศพได้ทันเวลาที่พนักงานสอบสวนกับแพทย์ทำการชันสูตรพลิกศพ หรืออาจเข้าร่วมทันเวลาแต่ไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องการชันสูตรพลิกศพ และญาติของผู้ตายไม่เห็นด้วยกับผลการชันสูตรพลิกศพเพราะไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ ซึ่งก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจและขาดความเชื่อมั่นในการชันสูตรพลิกศพ

และยังก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อญาติของผู้ตายซึ่งขัดต่อหลักการว่าด้วยการป้องกันและการสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับการวิสามัญฆาตกรรมและการลงโทษประหารชีวิตที่ไร้เหตุผลและรวบรัดและหลักการคุ้มครองผู้เสียหาย

ตามหลักการว่าด้วยการป้องกันและการสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับการวิสามัญฆาตกรรมและการลงโทษประหารชีวิตที่ไร้เหตุผลและรวบรัด (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ, ม.ป.ป.) กำหนดสิทธิของญาติผู้ตายไว้ว่า ครอบครัวของผู้ตายและผู้แทนโดยชอบธรรมของบุคคลเหล่านั้นพึงมีสิทธิได้รับการแจ้งรวมทั้งมีสิทธิเข้าไปฟังหรือตรวจดูข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน กับพึงมีสิทธิแสดงพยานหลักฐานอื่นเพื่อประโยชน์ต่อการสอบสวน และครอบครัวของผู้ตายมีสิทธิที่จะขอให้บุคคลที่มีความรู้ด้านการแพทย์หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องเข้าไปสังเกตการณ์ในการชันสูตรพลิกศพได้

ตามหลักการคุ้มครองผู้เสียหาย พบว่าผู้เสียหายมีสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญ มีสิทธิที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ง่ายและอำนวยความสะดวกต่อความต้องการของผู้เสียหาย มีสิทธิรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ อย่างถูกต้องชัดเจน และต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมด้วยความเมตตา เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (ปณิธาน มาลากุล ณ อยุธยา, 2552) โดยผู้เสียหายมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ แต่กฎหมายไทยยังคงละเลยในเรื่องโอกาสการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาอันถือเป็นสิทธิส่วนหนึ่งของผู้เสียหายที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ควรได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และได้รับความพึงพอใจจากกระบวนการยุติธรรม ดังนั้นญาติของผู้ตายที่ถือเป็นผู้เสียหายในการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จำต้องได้รับการคุ้มครองตามหลักการคุ้มครองผู้เสียหาย และควรได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง มีสิทธิและโอกาสในการเข้าร่วมหรือเข้าถึงการชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่พบศพมากขึ้น และควรต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมเพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้เสียหายหรือญาติของผู้ตาย

ตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ กำหนดขั้นตอนการตรวจศพ ณ สถานที่พบศพไว้ว่า ก่อนจะเริ่มทำการตรวจศพ ให้ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพในนามของศาลหรือโคโรเนอร์ มีหน้าที่ต้องแจ้งวัน เวลา และสถานที่ที่จะทำการตรวจศพไปยังญาติของผู้ตาย และบุคคลดังกล่าวมีสิทธิที่จะแต่งตั้งแพทย์เข้าร่วมตรวจศพแทนตนได้และผู้ที่เกี่ยวข้องดังกล่าวจะต้องไม่ขัดขวางการดำเนินการตรวจศพ (The Coroner Rules 1984, Rule 7 and 8) จะเห็นว่าบทบัญญัติของประเทศอังกฤษดังกล่าวเป็นไปตามหลักการว่าด้วยการป้องกันและการสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับการวิสามัญฆาตกรรมและการลงโทษประหารชีวิตที่ไร้เหตุผลและรวบรัด และหลักการคุ้มครองผู้เสียหาย ที่กำหนดให้ญาติของผู้ตายมีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งด้วยตนเองหรือแพทย์ที่ตนไว้วางใจ เพื่อสร้างความพึงพอใจแก่ญาติของผู้ตาย สามารถทราบสาเหตุการตายที่แท้จริง และก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการชันสูตรพลิกศพ

ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสอง เพื่อให้ญาติของผู้ตายมีสิทธิในการเข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่พบศพ โดยสามารถแต่งตั้งแพทย์ที่ตนไว้วางใจเข้าร่วมแทนตนได้ เพื่อให้ทราบสาเหตุและพฤติการณ์การตายที่ครบถ้วน และสามารถนำหลักฐานต่าง ๆ จากสถานที่พบศพไปได้แม้ยังคงคัดค้านในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อไปได้

ปัญหาประการที่สอง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 151 กำหนดว่า เมื่อมีการจำเป็นเพื่อพบเหตุของการตาย เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีอำนาจในการสั่งให้ผ่าศพ แล้วแยกธาตุส่วนใดหรือจะให้ส่งทั้งศพหรือบางส่วนไปยังแพทย์หรือพนักงานแยกธาตุของรัฐบาลก็ได้ ซึ่งเมื่อทำการชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่พบศพเสร็จสิ้นแล้ว แต่ไม่สามารถระบุถึงสาเหตุและพฤติกรรมการตายได้อย่างแน่ชัด กฎหมายกำหนดให้มีการผ่าศพโดยใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานผู้ชันสูตรพลิกศพ หรือพนักงานสอบสวน หากพนักงานสอบสวนเห็นควรไม่จัดให้มีการผ่าศพ แต่ผู้เสียหายหรือญาติของผู้ตายที่ยังคงติดใจสงสัยในสาเหตุการตายและพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และประสงค์จะให้มีการผ่าศพเพื่อพิสูจน์สาเหตุการตายแต่มีอาจกระทำการร้องขอใดได้เพราะไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ ดังนั้นจะเห็นว่าทบทบัญญัติดังกล่าว ให้อำนาจสั่งให้มีการผ่าศพหรือไม่ให้มีการผ่าศพผูกขาดไว้ที่พนักงานสอบสวนเพียงผู้เดียว ไม่ได้กำหนดถึงกรณีที่ต้องทำการผ่าศพอย่างชัดเจน และไม่ได้กำหนดการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจของพนักงานสอบสวนโดยการร้องขอให้ทำการผ่าศพของญาติผู้ตายแต่อย่างใด

ตามหลักการตรวจสอบถ่วงดุล มีจุดมุ่งหมายที่จะหลีกเลี่ยงการผูกขาดอำนาจไว้ที่บุคคลคนเดียวหรือองค์กรเดียว โดยไม่มีองค์กรใดมาตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ ซึ่งอาจก่อให้เกิดการใช้ อำนาจตามอำเภอใจได้ และเพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องจัดให้มีระบบ การตรวจสอบเพื่อให้กระบวนการในการดำเนินคดีอาญาทุกขั้นตอนเกิดความโปร่งใส และสามารถ ตรวจสอบได้ อันจะเป็นการป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบจากบุคคลในองค์กรที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินคดีอาญาด้วย (ธีรวัฒน์ เอื้อพอฟล, 2551) ซึ่งการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนใน การชันสูตรพลิกศพในขั้นตอนการผ่าศพเพื่อหาเหตุการณตาย โดยการสั่งเห็นควรให้ผ่าศพหรือไม่ผ่าศพ ควรหลีกเลี่ยงมิให้ผูกขาดอำนาจไว้ที่เจ้าพนักงานผู้ทำหน้าที่ชันสูตรพลิกศพหรือพนักงานสอบสวนเพียง ผู้เดียว เพราะอาจก่อให้เกิดการใช้อำนาจตามอำเภอใจได้ และควรจัดให้มีระบบการตรวจสอบการทำงานของพนักงานสอบสวนด้วย เพื่อให้เกิดความโปร่งใส และเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย

ในรัฐมิชิแกนประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดว่าการผ่าศพนั้นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการที่จะทำให้การวินิจฉัยเหตุและพฤติการณ์ที่ตายเป็นไปอย่างแม่นยำมากขึ้น แต่การผ่าศพเป็น กระบวนการที่มีราคาแพงจึงควรกระทำเท่าที่จำเป็น โดยกำหนดให้เป็นอำนาจของแพทย์สอบสวนเป็น ผู้สั่งให้ทำการผ่าศพ แต่มีการกำหนดกรณีของการผ่าศพไว้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นการถ่วงดุลการใช้อำนาจ ของแพทย์สอบสวน อันได้แก่ ในกรณีที่ต้องผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์ของผู้ตายเนื่องจากสภาพศพ ถูกทำลายเป็นอย่างมากและในกรณีการตายของเด็กอายุน้อยกว่า 2 ปีที่ตายโดยไม่ทราบสาเหตุหรือ โดยกะทันหัน บิดามารดา ผู้ปกครองหรือผู้แทนของเด็กมีสิทธิในการร้องขอให้มีการผ่าศพ โดยรัฐเป็นผู้ รับผิดชอบค่าใช้จ่ายดังกล่าว (County Medical Examiners Act 181 of 1953 as amended Act 108 of 2010, Section 52.205) จะเห็นว่าในขั้นตอนการผ่าศพเพื่อพิสูจน์สาเหตุการตายของรัฐมิชิแกน ไม่ผูกขาดอำนาจไว้ที่แพทย์สอบสวนแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งแพทย์สอบสวนไม่อาจใช้อำนาจตามอำเภอใจได้ เพราะกฎหมายได้กำหนดกรณีบังคับให้แพทย์สอบสวนจำต้องทำการผ่าศพไว้สองกรณีข้างต้นอันเป็น ระบบการตรวจสอบอำนาจของแพทย์สอบสวนตามหลักการตรวจสอบถ่วงดุล โดยหนึ่งในกรณีนั้น ญาติของผู้ตายมีสิทธิร้องขอให้ทำการผ่าศพ แสดงถึงระบบการตรวจสอบอำนาจของแพทย์สอบสวนโดย ผู้เสียหายหรือญาติของผู้ตาย อันเป็นการสร้างความโปร่งใสและชอบธรรมต่อทุกฝ่าย

ในประเทศเยอรมัน กำหนดให้เป็นอำนาจของศาลในการออกคำสั่งเพื่อทำการผ่าศพ โดยการผ่าศพต้องทำโดยแพทย์ 2 คน ต่อหน้าผู้พิพากษา และต้องมีการแจ้งคำสั่งให้ผ่าศพไปยังญาติของผู้ตายด้วย นอกจากนี้ยังกำหนดกรณีที่ยังคงต้องทำการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์ อันได้แก่ กรณีหญิงซึ่งตั้งครรภ์เสียชีวิตระหว่างการทำงานหรือภายใน 6 เดือนหลังจากการคลอดบุตร, กรณีการตายของทารกแรกเกิดกรณีเสียชีวิตมีอายุต่ำกว่า 16 ปี, กรณีศพที่ไม่อาจจะระบุเอกลักษณ์บุคคลได้ และกรณีญาติของผู้ตายร้องขอให้ทำการผ่าศพเพื่อพิสูจน์สาเหตุการตาย (Germany Criminal Procedure Code, section 87(2)) จะเห็นได้ว่าขั้นตอนการผ่าศพของประเทศเยอรมัน กำหนดอำนาจในการสั่งให้ผ่าศพเป็นอำนาจของศาล แต่ศาลก็อาจใช้อำนาจตามอำเภอใจได้ เพราะกฎหมายได้กำหนดกรณีที่ศาลจำเป็นต้องสั่งให้ทำผ่าศพเพื่อหาสาเหตุการตายไว้ 4 กรณีข้างต้นเพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจของศาล โดยหนึ่งในกรณีนั้นได้แก่ ญาติของผู้ตายมีสิทธิร้องขอให้ทำการผ่าศพ แสดงถึงสิทธิในการตรวจสอบถ่วงดุลคำสั่งดังกล่าว ซึ่งศาลจำเป็นต้องสั่งให้ผ่าศพในทุกกรณีหากมีการร้องขอ

ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นควรให้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 151 ในกรณีที่เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพเห็นควรไม่จัดให้มีการผ่าศพ ให้ญาติมีสิทธิร้องขอให้ทำการผ่าศพ อันเป็นกลไกการถ่วงดุลอำนาจที่เป็นผลให้เจ้าพนักงานผู้ชันสูตรพลิกศพไม่ผูกขาดอำนาจในการใช้ดุลพินิจฝ่ายเดียว และทำให้ญาติผู้ตายมีสิทธิเข้าถึงกลไกการตรวจพิสูจน์ของรัฐอันส่งผลเป็นการคลายความสงสัยและความกังวลเกี่ยวกับสาเหตุและพฤติการณ์การตายของผู้ตายด้วย

ปัญหาประการที่สาม ในการตายที่มีได้เกิดจากการกระทำทางอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคหนึ่งตอนท้ายบัญญัติให้ พนักงานสอบสวนส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการเมื่อเสร็จสิ้นการชันสูตรพลิกศพโดยเร็วและให้พนักงานอัยการดำเนินการต่อไปตามมาตรา 156 และตามมาตรา 156 บัญญัติว่า ให้ส่งสำนวนการชันสูตรพลิกศพที่มีได้เกิดจากการกระทำทางอาญาให้แก่ข้าหลวงประจำจังหวัด โดยในทางปฏิบัติ พนักงานสอบสวนจะส่งสำนวนการชันสูตรพลิกศพที่มีได้เกิดจากการกระทำทางอาญาให้แก่พนักงานอัยการ และพนักงานอัยการส่งให้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อให้ส่งยุติคดี กล่าวคือ พนักงานสอบสวนทำการสรุปสำนวนการชันสูตรพลิกศพ โดยญาติของผู้ตายจะทราบต่อเมื่อพนักงานสอบสวนทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพส่งให้พนักงานอัยการและผู้ว่าราชการจังหวัดส่งยุติคดีแล้ว และหากญาติของผู้ตายไม่พึงพอใจในผลการชันสูตรดังกล่าวก็ไม่มีสิทธิโต้แย้งคัดค้านในสาเหตุและพฤติการณ์การตายในกระบวนการทางศาลเพื่อไต่สวนถึงสาเหตุการตายที่แท้จริงได้

ในประเทศอังกฤษ มีกฎหมายกำหนดเรื่องการไต่สวนการตาย โดยสามารถดำเนินการใน 2 ลักษณะ คือ การไต่สวนการตายโดยผู้ทำการชันสูตรพลิกศพในนามของศาลหรือโคโรเนอร์ เช่น การตายโดยฆาตกรรมชาติหรือการตายที่ไม่ทราบสาเหตุที่แน่ชัด และการไต่สวนการตายของโคโรเนอร์ร่วมกับคณะลูกขุน เช่น การตายในระหว่างปฏิบัติหน้าที่หรือโดยการควบคุมของเจ้าพนักงานตำรวจ (วิสามัญฆาตกรรม) เพื่อให้ทราบว่าผู้ตายเป็นใคร ตายอย่างไร ตายเมื่อไหร่ และตายที่ไหน โดยการไต่สวนต้องกระทำโดยเปิดเผย และเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการตายหรือผู้ที่สนใจเข้าร่วมรับฟังได้และจะต้องแจ้งให้ญาติของผู้ตายทราบถึงวัน เวลา และสถานที่ที่จะทำการไต่สวน และกำหนดให้ญาติของผู้ตายสามารถซักถามพยานได้อันเป็นการให้สิทธิโต้แย้งคัดค้านในสาเหตุและพฤติการณ์การตายแก่ญาติของผู้ตาย รวมทั้งประชาชนทั่วไปผู้ที่สนใจเข้าร่วมรับฟังด้วย (The Coroner Rules 1984) จะเห็นว่า

กฎหมายของประเทศอังกฤษ กำหนดเรื่องการไต่สวนการตายของศาลไม่ว่าจะเป็นการตายโดยผิดธรรมชาติหรือการตายในระหว่างปฏิบัติหน้าที่หรือโดยการควบคุมของเจ้าพนักงานตำรวจ โดยให้สิทธิในการโต้แย้งคัดค้านถึงสาเหตุและพฤติการณ์การตายแก่ญาติของผู้ตาย อันเป็นระบบการตรวจสอบการทำงานขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อญาติผู้ตายในการนำสำนวนการชันสูตรพลิกศพที่มีสาเหตุและพฤติการณ์การตายที่ถูกต้องแท้จริงไปเป็นพยานหลักฐานสำคัญไปใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อไป

กฎหมายของรัฐมิชิแกน ประเทศสหรัฐอเมริกา ไม่ได้บัญญัติให้ต้องมีการไต่สวนการตายของศาลอันเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการชันสูตรพลิกศพ แต่มีการกำหนดให้สิทธิแก่พนักงานอัยการจำเลย หรือญาติของผู้ตายในการร้องขอให้มีการไต่สวนทางศาลถึงสาเหตุและพฤติการณ์ที่ตายซึ่งจะเห็นว่าเป็นการให้สิทธิแก่ญาติของผู้ตายที่ไม่เห็นด้วยกับผลการชันสูตรตามที่แพทย์สอบสวนระบุในสำนวนการชันสูตรพลิกศพ โดยในการไต่สวนเช่นว่านี้ ศาลอาจมีคำสั่งให้ทำการขุดศพขึ้นมาเพื่อทำการชันสูตรพลิกศพหรือผ่าศพชำก็ก็ได้ ซึ่งจะกระทำโดยแพทย์เอกชนที่ผู้ร้องขอเป็นคนรับผิดชอบค่าใช้จ่าย (County Medical Examiners Act 181 of 1953 as amended Act 92 of 1969, Section 52.207) จะเห็นว่าการชันสูตรพลิกศพของรัฐมิชิแกน เป็นอำนาจของแพทย์สอบสวนในการทำสำนวนชันสูตรพลิกศพ และมีการกำหนดระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจหน้าที่ของแพทย์สอบสวนในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ โดยให้พนักงานอัยการ จำเลย หรือญาติของผู้ตายมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้ทำการไต่สวนถึงสาเหตุและพฤติการณ์การตายที่แท้จริง เพื่อพิสูจน์ความโปร่งใสในการทำงานของแพทย์สอบสวน และสร้างความเชื่อมั่นในการทำงานของแพทย์สอบสวนและสร้างความเป็นธรรมให้แก่ทุกฝ่ายในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 258 ให้ดำเนินการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมมีการปรับปรุงระบบการสอบสวนคดีอาญาอันเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนคดีอาญาซึ่งการสรุปสำนวนผลการชันสูตรพลิกศพจากการตายที่มีได้เกิดจากการกระทำทางอาญา เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จำต้องสร้างความเชื่อมั่นและเป็นธรรมอย่างเพียงพอให้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง หากญาติของผู้ตายหรือผู้เสียหายไม่พึงพอใจผลการชันสูตรพลิกศพดังกล่าว ก็ไม่อาจโต้แย้งคัดค้านในกระบวนการยุติธรรมใดได้เพราะไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ จึงก่อให้เกิดความไม่เชื่อมั่นในการทำงานของพนักงานสอบสวนส่งผลให้เกิดความไม่เชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนั้นจึงควรจัดให้มีการตรวจสอบหรือเพิ่มเติมสิทธิโต้แย้งคัดค้านในกระบวนการทางศาลให้แก่ญาติของผู้ตาย เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และสร้างความเป็นธรรมให้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นควรให้เพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าวโดยการเพิ่มสิทธิของญาติผู้ตายในกระบวนการชันสูตรพลิกศพมากขึ้น กล่าวคือ ควรได้รับแจ้งผลการชันสูตรพลิกศพจากการตายมิได้เกิดจากการกระทำทางอาญาโดยเร็วที่สุด และหากญาติของผู้ตายไม่พอใจในผลการชันสูตรพลิกศพดังกล่าวและประสงค์จะโต้แย้งคัดค้าน จึงเห็นควรให้เพิ่มสิทธิโต้แย้งของญาติผู้ตายในกระบวนการไต่สวนของศาลถึงสาเหตุการตายและพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อทราบสาเหตุและพฤติการณ์การตายที่แท้จริง

สรุป

กระบวนการชันสูตรพลิกศพ เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการค้นหาความจริงเกี่ยวกับการตาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีการตายที่มีมูลมาจากการกระทำ ความผิดทางอาญา เนื่องจากอยู่ใกล้ชิดกับเหตุและพฤติการณ์ที่ตายมากที่สุด ดังนั้นควรต้องจัดให้มีการตรวจสอบเพื่อหาสาเหตุและพฤติกรรมการตายด้วยวิธีการหรือแบบแผนที่ต้องตามหลักการสากลทางกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการสืบสวนสอบสวน การชันสูตรพลิกศพ การไต่สวนการตายควรกระทำด้วยความเป็นกลาง รวดเร็ว โปร่งใส และเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย เพื่อให้เป็นไปตามหลักการค้นหาความจริงทางอาญาที่นำมาซึ่งพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อไป

ในกรณีการตายโดยผิดธรรมชาติที่มีใช้การตายที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ องค์กรผู้ทำการชันสูตรพลิกศพคือพนักงานสอบสวนและแพทย์ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันในขั้นตอนของการชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่พบศพหรือสถานที่เกิดเหตุ และขั้นตอนการผ่าศพเพื่อพิสูจน์การตาย โดยแพทย์ต้องทำงานภายใต้การควบคุมของพนักงานสอบสวน และไม่มีองค์กรใดสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนได้ อันขัดต่อหลักการตรวจสอบถ่วงดุลที่ผูกขาดอำนาจไว้ที่พนักงานสอบสวน ซึ่งอาจก่อให้เกิดการใช้อำนาจตามอำเภอใจได้

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นการชันสูตรพลิกศพ การสอบสวน หรือการดำเนินการในทางศาล จำต้องเป็นไปตามหลักการคุ้มครองผู้เสียหายหรือญาติของผู้ตาย กล่าวคือผู้เสียหายหรือญาติของผู้ตาย มีสิทธิที่จะเข้าถึงกระบวนการทางอาญา มีสิทธิรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ อย่างถูกต้องและชัดเจนในทุกขั้นตอน โดยในประเทศไทย กำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ เช่น การร้องทุกข์ การฟ้องคดี การเรียกร้องค่าชดเชยความเสียหาย เป็นต้น แต่ยังคงละเลยในเรื่องโอกาสการได้รับข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาอันถือเป็นสิทธิส่วนหนึ่งของผู้เสียหายที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น สิทธิที่จะทราบสาเหตุและพฤติกรรมการตายที่แท้จริงจากการชันสูตรพลิกศพ ควรได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และได้รับความพึงพอใจจากกระบวนการชันสูตรพลิกศพ

นอกจากนี้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 258 ให้ดำเนินการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม โดยให้มีการปรับปรุงระบบการสอบสวนคดีอาญาอันเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญา รวมทั้งกำหนดให้การสอบสวนต้องใช้ประโยชน์จากนิติวิทยาศาสตร์เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นพนักงานสอบสวนจึงต้องกระทำการชันสูตรพลิกศพอันเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างถูกต้อง เหมาะสม โปร่งใส และตรวจสอบได้ เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้เสียหาย ญาติของผู้ตาย และประชาชน

ข้อเสนอแนะ

กระบวนการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยยังไม่เป็นไปตามหลักสากลทางกฎหมาย ไม่คุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือญาติของผู้ตายเท่าที่ควร และไม่ก่อให้เกิดความยุติธรรมหรือความชอบ

ธรรมเพียงพอดต่อญาติของผู้ตาย ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของญาติผู้ตายในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสองกำหนดให้พนักงานสอบสวนแจ้งแก่ญาติคนใดคนหนึ่งทราบเท่าที่จะทำได้ โดยเป็นการแจ้งให้ญาติของผู้ตายคนใดคนหนึ่งทราบถึงการตายของผู้ตายและญาติของผู้ตายสามารถเข้าร่วมได้เท่านั้น แต่ไม่ได้กำหนดถึงสิทธิของญาติที่มีความประสงค์ที่จะแต่งตั้งแพทย์ที่ตนไว้วางใจเข้าร่วมการชันสูตรแทนตนเองเป็นการถ่วงดุลอำนาจของพนักงานสอบสวนและแพทย์ในสถานที่พบศพ และส่งผลให้ญาติของผู้ตายได้รับผลการชันสูตรพลิกศพที่ถูกต้องจากแพทย์ที่ตนไว้วางใจ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวผู้เขียนเห็นควรให้กำหนดสิทธิของญาติในการเข้าร่วมกระบวนการชันสูตรพลิกศพในสถานที่พบศพให้มากขึ้น โดยการแต่งตั้งแพทย์ที่ญาติผู้ตายไว้วางใจให้เข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพให้เป็นไปตามหลักการข้างต้นและคล้ายคลึงกับประเทศอังกฤษ เพื่อให้ญาติของผู้ตายพึงพอใจในสาเหตุและพฤติการณ์การตายของผู้ตายและสามารถนำหลักฐานต่าง ๆ จากสถานที่พบศพไปได้แย้งคัดค้านในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อไปได้

เดิม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสอง บัญญัติว่า “ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนแจ้งแก่ผู้มีหน้าที่ไปทำการชันสูตรพลิกศพทราบ และก่อนการชันสูตรพลิกศพให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายอย่างน้อยหนึ่งคนทราบเท่าที่จะทำได้”

เห็นควรแก้ไขมาตรา 150 วรรคสองเป็นดังนี้

ใหม่ มาตรา 150 วรรคสอง บัญญัติว่า ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนแจ้งแก่ผู้มีหน้าที่ไปทำการชันสูตรพลิกศพทราบ และก่อนการชันสูตรพลิกศพให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายอย่างน้อยหนึ่งคนทราบเท่าที่จะทำได้ และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิแต่งตั้งแพทย์เข้าร่วมตรวจศพแทนตน และผู้ที่เข้าร่วมดังกล่าวจะต้องไม่ขัดขวางการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพ

ประการที่สอง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 กำหนดให้เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีอำนาจสั่งให้ผ่าศพแล้วแยกธาตุส่วนใด หรือจะให้ส่งทั้งศพหรือบางส่วนไปยังแพทย์หรือพนักงานสอบสวนแยกธาตุของรัฐบาลก็ได้ หากพนักงานสอบสวนเห็นควรไม่จัดให้มีการผ่าศพ แต่ญาติประสงค์จะให้ทำการผ่าศพเพื่อพิสูจน์สาเหตุหรือพฤติการณ์การตายที่แท้จริง แต่ไม่มีมาตรการทางกฎหมายให้สิทธิแก่ญาติของผู้ตายในการตรวจสอบอำนาจของพนักงานสอบสวนแต่อย่างใด ซึ่งควรเป็นไปตามหลักการตรวจสอบถ่วงดุล เพื่อคุ้มครองและสร้างความเป็นธรรมแก่ญาติของผู้ตาย และเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนจึงเห็นควรให้กำหนดสิทธิของญาติผู้ตายในการร้องขอให้ทำการผ่าศพเหมือนในประเทศเยอรมัน เพื่อเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจของพนักงานสอบสวน และเพื่อให้ญาติของผู้ตายทราบสาเหตุและพฤติการณ์การตายที่แท้จริงของผู้ตาย

เดิม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 151 บัญญัติว่า “ในเมื่อมีการจำเป็นเพื่อพบสาเหตุการตาย เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีอำนาจสั่งให้ผ่าศพแล้วแยกธาตุส่วนใด หรือจะให้ส่งทั้งศพหรือบางส่วนไปยังแพทย์หรือพนักงานสอบสวนแยกธาตุของรัฐบาลก็ได้

เห็นควรแก้ไขมาตรา 151 เป็นดังนี้

ใหม่ มาตรา 151 บัญญัติว่า ในเมื่อมีการจำเป็นเพื่อพบสาเหตุการตาย เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีอำนาจสั่งให้ผ่าศพแล้วแยกธาตุส่วนใด หรือจะให้ส่งทั้งศพหรือบางส่วนไปยังแพทย์หรือพนักงานสอบสวนแยกธาตุของรัฐบาลก็ได้

วรรคสอง หากเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีคำสั่งไม่ทำการผ่าชันสูตรพลิกศพ ให้สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายมีสิทธิร้องขอให้ทำการผ่าชันสูตรพลิกศพได้

ประการที่สาม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคหนึ่งและ มาตรา 156 กำหนดให้พนักงานสอบสวนสามารถสรุปสำนวนการชันสูตรพลิกศพได้เองโดยผ่านการตรวจสอบของพนักงานอัยการและผู้ว่าราชการจังหวัด แต่การตรวจสอบดังกล่าวยังไม่เพียงพอ เนื่องจากก่อให้เกิดปัญหาว่าญาติของผู้ตายไม่มีสิทธิทราบข้อมูลเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพจนกว่าผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งยุติคดี และหากญาติของผู้ตายไม่เห็นด้วยในผลการชันสูตรพลิกศพก็ไม่มีสิทธิโต้แย้งคัดค้านในกระบวนการใดได้ จากปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนจึงเห็นควรเพิ่มสิทธิของญาติผู้ตายในกระบวนการชันสูตรพลิกศพดังกล่าว โดยการแจ้งผลการชันสูตรพลิกศพให้แก่ญาติของผู้ตายทราบ และหากญาติของผู้ตายไม่พอใจในผลการชันสูตรพลิกศพและประสงค์จะโต้แย้งคัดค้านควรให้สิทธิแก่ญาติของผู้ตายในการร้องขอต่อศาลเพื่อทำการไต่สวนถึงสาเหตุและพฤติการณ์การตายที่แท้จริง

เดิม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 156 บัญญัติว่า “ให้ส่งสำนวนการชันสูตรพลิกศพที่มีได้เกิดจากการกระทำทางอาญาให้แก่ข้าหลวงประจำจังหวัด”

เห็นควรแก้ไขมาตรา 156 เป็นดังนี้

ใหม่ มาตรา 156 บัญญัติว่า ให้ส่งสำนวนการชันสูตรพลิกศพที่มีได้เกิดจากการกระทำทางอาญาให้แก่ข้าหลวงประจำจังหวัดและแจ้งผลการชันสูตรพลิกศพให้สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายอย่างน้อยหนึ่งคนทราบด้วย

วรรคสอง หากบุคคลตามวรรคหนึ่งไม่พึงพอใจผลการชันสูตรพลิกศพ มีสิทธิทำคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ เพื่อให้ศาลทำการไต่สวนและทำคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด และทราบถึงสาเหตุและพฤติการณ์การตายที่แท้จริงได้

เอกสารอ้างอิง

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ. (ม.ป.ป.). *มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรม*

ทางอาญา. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพัฒนากระบวนการยุติธรรม.

ข่าวสนุก. (2552). *ขอผ่าศพช้า ญาติเดวิดพิสุจน์เอง*. สืบค้น 27 มีนาคม 2562, จาก

<https://www.sanook.com/news/773608/>.

ข่าวสนุก. (2561). *มาปนกิจรอแก้ว ญาติไม่เผาศพสาวจมน้ำตายเพราะเชื่อเป็นฆาตกรรม*. สืบค้น

27 มีนาคม 2562, จาก <https://www.sanook.com/news/7473154/>.

ข่าวไทยพีบีเอส. (2562). *พ่อคาใจ ลูกเกณฑ์ทหาร 11 เดือน เสียชีวิตในค่าย*. สืบค้น 27 พฤษภาคม

2562, จาก <https://news.thaipbs.or.th/content/280284?fbclid=IwAR3qY584FJcnTlURfSJ7HlIca632yZL5b55qMRrk2v-tzLzjCVzXA6css>.

เดลินิวส์. (2561). *คดีน้องเมย*. สืบค้น 6 มีนาคม 2562, จาก <https://www.dailynews.co.th/tags/น้องเมย>

ธีรวัฒน์ เอื้อพอพล. (2551). *มาตรการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ : ศึกษารณการขั้นสูตร พลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปณิธาน มาลากุล ณ อยุธยา. (2552). *การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายกรณีพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แสง บุญเฉลิมวิภาส. (2555). *นิติเวชศาสตร์และกฎหมายการแพทย์*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

The Coroner Rules 1984

County Medical Examiners Act 181 of 1953 as amended Act 92 of 1969

Germany Criminal Procedure Code